

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

SOCIOKULTURNÍ DIMENZE V POPISECH ČEŠTINY A V UČEBNÍCH
MATERIÁLECH ČEŠTINY PRO CIZINCE
BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Markéta Tafatová

*Specializace v pedagogice, obor Český jazyk se zaměřením na vzdělávání
léta studia (2007 - 2012)*

Vedoucí práce: *Doc. PhDr. Milan Hrdlička, CSc.*

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň 2012

.....
vlastnoruční podpis

Obsah

1	ÚVOD	1
2	ROLE SOCIOKULTURNÍ DIMENZE V CIZOJAZYČNÉ VÝUCE VE SPOLEČNÉM EVROPSKÉM REFERENČNÍM RÁMCI PRO JAZYKY	2
2.1	REFERENČNÍ ÚROVNĚ	5
2.2	OBECNÉ KOMPETENCE	7
2.2.1	Sociokulturní dimenze	8
2.2.2	Paralingvistika	8
2.2.3	Rozvoj sociokulturních znalostí a interkulturálních dovedností	9
3	POPIS POJETÍ A PREZENTACE SOCIOKULTURNÍ DIMENZE ČESKÉHO JAZYKA NA ÚROVNI A1	11
3.1	SOCIÁLNÍ NORMY A VÝUKA CIZÍHO JAZYKA NA ÚROVNI A1	12
3.2	KOMUNIKACE V ČESKÉ REPUBLICE (OBECNÉ POUČENÍ)	13
3.3	KOMUNIKACE V KRIZOVÉ SITUACI (SLOVNÍ OBRATY)	14
3.4	KAŽDODENNÍ SOCIÁLNÍ KONTAKT – MLUVENÁ KOMUNIKACE	15
3.5	PSANÁ KOMUNIKACE	16
3.6	ŽIVOT V ČESKÉ REPUBLICE	16
3.7	ZÁVĚREČNÁ DOPORUČENÍ	17
4	POPIS POJETÍ A PREZENTACE SOCIOKULTURNÍ DIMENZE ČESKÉHO JAZYKA NA ÚROVNI A2	18
4.1	SPOLEČENSKÉ ZVYKLOSTI	19
4.2	SPOLEČENSKÉ RITUÁLY	20
4.3	VŠEOBECNÉ ZKUŠENOSTI	20
5	POPIS POJETÍ A PREZENTACE SOCIOKULTURNÍ DIMENZE ČESKÉHO JAZYKA NA ÚROVNI B1	21
6	POPIS POJETÍ A PREZENTACE SOCIOKULTURNÍ DIMENZE ČESKÉHO JAZYKA NA ÚROVNI B2	23
7	ANALÝZA VYBRANÝCH UČEBNIC ČEŠTINY PRO CIZINCE	26
7.1	ČEŠTINA PRO CIZINCE, SNADNO A RYCHLE	26
7.1.1	Úvod	26
7.1.2	Rozbor učebnice	26
7.1.3	Shrnutí	27
7.2	UČÍME SE ČESKY	28
7.2.1	Úvod	28
7.2.2	Rozbor učebnice	28
7.2.3	Shrnutí	30
7.3	ČEŠTINA PRO CIZINCE, PRVNÍ KROKY	30
7.3.1	Úvod	30
7.3.2	Rozbor učebnice	31
7.3.3	Shrnutí	32
7.4	ČEŠTINA PRO CIZINCE	32
7.4.1	Úvod	32
7.4.2	Rozbor učebnice	33
7.4.3	Shrnutí	34
7.5	COMMUNICATIVE CZECH (ELEMENTARY CZECH)	34
7.5.1	Úvod	34
7.5.2	Rozbor učebnice	35
7.5.3	Shrnutí	36
7.6	ČEŠTINA EXPRES 1, ÚROVEŇ A1/1	36

7.6.1	Úvod	36
7.6.2	Rozbor učebnice	37
7.6.3	Shrnutí	38
7.7	ČESKY KROK ZA KROKEM 2 (ÚROVEŇ B1)	38
7.7.1	Úvod	38
7.7.2	Rozbor učebnice	39
7.7.3	Shrnutí	40
8	ZÁVĚR.....	41
9	SEZNAM LITERATURY	43
10	RESUMÉ.....	44

1 ÚVOD

Tématem bakalářské práce je zpracování sociokulturní dimenze v popisech češtiny a v učebních materiálech češtiny pro cizince.

Práce si klade za cíl zmapovat sociokulturní dimenzi v popisech češtiny ve Společném evropském referenčním rámci (SERR) a popsat její zastoupení ve vybraných učebních materiálech češtiny pro cizince.

V bakalářské práci se zabýváme Společným evropským referenčním rámcem, jeho stručnou historií, referenčními úrovněmi, obecnými kompetencemi uživatele jazyka a také se zaměřujeme na zpracování sociokulturní dimenze. Dále se zmiňujeme o paralingvistice. Závěr první části věnujeme rozvoji sociokulturních znalostí a interkulturálních dovedností.

V další části práce se zabýváme popisem pojetí a prezentace sociokulturní dimenze českého jazyka v popisech úrovní A1, A2, B1 a B2. Zde se snažíme prezentovat nejdůležitější informace zabývající se sociokulturní dimenzí v popisech úrovní A1, A2, B1 a B2, které doplňujeme citacemi ze Společného evropského referenčního rámce. Pro úroveň A1 popisujeme vztah sociálních norem a výuky jazyka, komunikaci v českém jazyce, komunikaci v krizových situacích, mluvenou komunikaci v každodenním životě, psanou komunikaci, závěrečná doporučení pro studenty a v závěru kapitoly uvádíme stručné hodnocení. V úrovni A2 se zabýváme společenskými zvyklostmi, společenskými rituály a všeobecnými zkušenostmi, dále se zmiňujeme o úrovních B1 a B2, které předchozí znalost témat rozvíjejí a prohlubují.

Hlavní náplní bakalářské práce je analýza vybraných učebnic češtiny pro cizince, kterou jsme doplnili svými vlastními komentáři. Jedná se o tyto učebnice: *Jaroslava Smičková. Čeština pro cizince, snadno a rychle. (2002)*, *Eva Roubalová. Učíme se česky. (2004)*, *Karla Hronová, Josef Hron. Čeština pro cizince, první kroky. (2009)*, *Karla Hronová, Milada Turzíková. Čeština pro cizince. (2006)*, *Ivana Rešková, Magdalena Pintarová. Communicative Czech. (2004)*, *Lída Holá, Pavla Bořilová. Čeština expres 1, úroveň A1/1. (2010)* a *Lída Holá, Pavla Bořilová. Český krok za krokem 2. (2009)*.

Pro vypracování analýzy využíváme informace z popisů úrovní češtiny pro cizince A1, A2, B1 a B2. Teoretickou část jsme vypracovali s použitím uvedené odborné literatury.

2 ROLE SOCIOKULTURNÍ DIMENZE V CIZOJAZYČNÉ VÝUCE VE SPOLEČNÉM EVROPSKÉM REFERENČNÍM RÁMCI PRO JAZYKY

Společný evropský referenční rámec pro jazyky (SERR) je dokument, který definuje vícejazyčnost, zabývá se kompetencemi studenta a uživatele jazyka, referenčními úrovněmi jazyka, procesy učení a vyučování jazyka, učebními úlohami a jejich rolemi v jazykovém učení a vyučování jazyka, jazykovými rozrůzněnostmi a hodnocením. *„Společný evropský referenční rámec poskytuje obecný základ pro vypracování jazykových sylabů, směrnic pro vývoj kurikulí, zkoušek, učebnic atd. v celé Evropě. V úplnosti popisuje, co se musí studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci, a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat. Popis se rovněž týká kulturního kontextu, do něhož je jazyk zasazen. Rámec také definuje úroveň ovládnutí jazyka, které umožňují měřit pokrok studentů v každém stádiu učení se jazyku a v průběhu celého života studenta.“¹*

Společný evropský referenční rámec dále obsahuje tabulky, které jsou univerzální pro všechny jazyky EU, a deskriptory společných referenčních úrovní, které společně s referenčními úrovněmi poskytují pojmový aparát, kterého mohou uživatelé využít k popisu svého systému. *V ideálním případě by stupnice referenčních úrovní ve společném rámci měla splňovat čtyři kritéria. Dvě vztahující se k otázkám popisu a dvě k otázkám měření: Otázky popisu - Jakákoliv stupnice společného rámce by měla být nezávislá na kontextu, zároveň je však nutné, aby deskriptory ve společné stupnici Rámce byly relevantní pro určitý kontext. Rovněž je třeba, aby popis vycházel z teorií jazykové kompetence a aby byl popis snadno použitelný, tj. přístupný učitelům v praxi; Otázky měření – Body na stupnici představující umístění určitých činností a kompetencí v rámci společné stupnice by měly být objektivně stanoveny, tedy být podloženy teorií měření. Počet přijatých úrovní by měl odpovídajícím způsobem ukázat pokrok v učení v různých oblastech.* Společný evropský referenční rámec je klíčový dokument pro studium všech jazyků Evropské Unie.

Společný evropský referenční rámec také definuje vícejazyčnost („plurilingvismus“) jako schopnost užívat jazyky ke komunikaci a účastnit se interkulturní

¹ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 1

interakce, v jejímž rámci jedinec, který je pojmán jako sociální činitel, ovládá několik jazyků na různých úrovních a má zkušenosti s několika kulturami Evropské Unie.

Podnět k vytvoření Společného evropského referenčního rámce byl dán na konferenci ve Švýcarsku v roce 1991. Značný podíl na koncepci dokumentu má J. L. Trim. Společný evropský referenční rámec pro jazyky oficiálně vyšel v lednu roku 2001 a byl publikován nejprve francouzsky a anglicky. Ještě před vydáním této verze byly publikovány dvě verze. První vyšla v dubnu roku 1997 a druhá v roce 1998. Česká verze publikace byla vydána v roce 2012 v Olomouci na Palackého univerzitě a její celý název zní: *„Společný evropský referenční rámec pro jazyky: jak učíme jazykům, jak je vyučujeme, jak v jazycích hodnotíme“*.

Společný evropský referenční rámec se stal jedním ze tří klíčových materiálů pro studium jazyků, hodnocení dosažené úrovně jazyka a měření pokroku studentů v každém stadiu učení se jazyku a v průběhu celého života studenta. Druhým klíčovým materiálem jsou popisy společných referenčních úrovní pro jazyky. Třetím klíčovým materiálem je Evropské jazykové portfolio, které se skládá ze tří částí: jazykového pasu, jazykového a kulturního životopisu a osobního souboru jazykových dokladů a prací, který bývá označován jako jazykové album.

Jazykový pas je mezinárodně uznávaný způsob jazykové dovednosti. Jazykový a kulturní životopis je materiál pro studenta, do kterého si zaznamenává své znalosti, zkušenosti a kurzy, jež absolvoval. Do jazykového alba si student zapisuje příklady své vlastní práce, a může tak srovnat, co se v průběhu studia naučil a jak se zlepšil.

Společný evropský referenční rámec obsahuje 9 kapitol.² První kapitola je věnována definování cílů, úkolů a funkcí navrhovaného Rámce ve světle celkové jazykové politiky Rady Evropy a zejména ve světle propagování vícejazyčnosti jako reakce na evropskou jazykovou a kulturní různorodost. Druhá kapitola se zabývá přístupem, který jsme si zvolili, volbou témat (obsahuje 14 témat) a obsahuje popisné schéma, které je založeno na analýze užívání jazyka z hlediska strategií, které studenti využívají k aktivaci obecných a komunikačních kompetencí. Ve třetí kapitole se zavádějí referenční úrovně.

² Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. XVII

Pokrok v učení se jazyku lze sledovat pomocí pružné řady úrovní ovládnání, jež jsou definovány odpovídajícími deskriptory. Čtvrtá kapitola stanovuje podrobné kategorie potřebné pro popis užívání jazyka jeho uživatelem podle identifikovaných parametrů. Kapitola popisuje oblasti a situace tvořící kontext pro užívání jazyka; témata, úlohy a cíle komunikace; komunikační činnosti, strategie a procesy; text, a to zejména ve vztahu k činnostem a médiím. Pátá kapitola se zabývá komunikačními a obecnými kompetencemi, podrobně tyto uživatelské kompetence kategorizuje, a to za pomoci stupnice. Šestá kapitola obsahuje procesy učení a vyučování jazyka, věnuje se rozdílu mezi osvojováním si jazyka a učením se jazyku a zabývá se povahou rozvoje vícejazyčné kompetence, stejně jako metodickým možnostem obecného i specifického druhu. Sedmá kapitola zkoumá, jakou roli mají úlohy v jazykovém učení. V osmé kapitole je zvažována vícejazyčnost (plurilingvismus), vztah k více kulturám (polykulturnost), jazyková rozrůzněnost. Poslední, devátá kapitola diskutuje o různých účelech hodnocení studentů a o odpovídajících typech hodnocení, v souvislosti s potřebou sladit protikladné požadavky na úplnost, přesnost a operační proveditelnost (praktičnost). Deskriptory označujeme tabulky, v nichž je obsaženo vše, co by měl uživatel jazyka v dané úrovni zvládat a umět.

Aby mohl Společný evropský referenční rámec plnit své funkce, musí být srozumitelný, úplný a logicky uspořádaný. Srozumitelností se myslí, že informace musí být jasně formulovány a pro uživatele jazyka dostupné a snadno pochopitelné. Úplností se míní, že by se Rámec měl pokusit konkretizovat co nejširší rozsah jazykových znalostí a dovedností. Uspořádání znamená, že se v popisu nevyskytují vnitřní protiklady. Dále by měl být Rámec víceúčelový (použitelný pro celou řadu účelů v rámci plánování), pružný (pro používání v různých situacích), otevřený (s možností následného rozšíření), snadno použitelný a dynamický.³

Rámec je potřebný jak pro lektory jazyka, tak pro jeho uživatele. Měl by podpořit a usnadnit spolupráci mezi vzdělávacími institucemi v různých zemích a pomoci studentům, učitelům v koordinaci jejich snažení.

³ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 7n

Dále by měl Rámec sloužit k různým účelům a splňovat různá kritéria, měl by se užívat k plánování jazykových programů a plánování jazykové certifikace. Uživatelé Rámce si musí uvědomit, že SERR a popisy úrovní nejsou učebnicemi.

2.1 REFERENČNÍ ÚROVNĚ

Důležitost Společného evropského referenčního rámce spočívá v tom, že umožňuje vzájemné porovnání znalostí studentů v oblasti vzdělání a znalosti cizích jazyků v rámci Evropské unie.

Existuje 6 úrovní. Čeština má popsáné jen 4 úrovně, A1 – B2. Úroveň A1 je do českého jazyka přeložena jako „Průlom“ z anglického slova „Breakthrough“. A1 je nejnižší úroveň ovládnutí jazyka, kterou je možné identifikovat. A1 byla popsána v Olomouci na Palackého univerzitě. Dr. J. L. Trim ji ve své publikaci nazval jako „Úvodní způsobilost“. Úroveň A2 byla do češtiny přeložena jako „Na cestě“ z anglického slova „Waystage“. Úroveň A2 popsali pracovníci Ústavu jazykové a odborné přípravy v Praze. Úroveň B1 byla z anglického „Threshold“ přeložena do češtiny jako „Práh“ a byla popsána v Ústavu bohemistických studií v Praze. Čtvrtou úroveň B2 charakterizoval Dr. J. L. Trim jako „přiměřené reagování na běžné situace“ a byla do češtiny přeložena jako „Rozhled“ z anglického slova „Vantage“. Úroveň C1 bývá nazývána jako „účinná operační způsobilost“. Dr. J. L. Trim ji pojmenoval jako „účinná způsobilost“ (Effective Proficiency), ale v anglickém názvosloví se ujalo označení „Effective Operational Proficiency“. Poslední úrovní je úroveň C2, která je označena v češtině jako „dokonalé zvládnutí“ z anglického slova „Mastery“. Tato úroveň odpovídá cíli nejvyšší úrovně zkoušek.⁴

Názvy referenčních úrovní se z angličtiny do češtiny a ostatních jazyků těžko překládají, a proto jsou referenční úrovně označovány písmeny a číslicemi, což je přehlednější. Toto označení referenčních úrovní je mezinárodní a platí pro celou Evropu.

⁴ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 23

A	B	C
Uživatel základů jazyka	samostatný uživatel	zkušený uživatel
A1	B1	C1
A2	B2	C2

V Tabulce č. 1 je prezentována globálně pojatá stupnice, která zjednoduší vysvětlení systému uživatelů, kteří nejsou specialisté v oboru, a poskytne orientační body těm, kteří do budoucna plánují kurikula.

Tabulka č.1⁵

Společné referenční úrovně: globálně pojatá stupnice		
Zkušený uživatel	C2	Snadno rozumí téměř všemu, co si vyslechne nebo přečte. Dokáže shrnout informace z různých mluvených a psaných zdrojů a přitom dokáže přednést polemiku a vysvětlení v logicky upořádané podobě. Dokáže se spontánně, velmi plynule a přesně vyjadřovat a rozlišovat jemné významové odstíny dokonce i ve složitějších situacích.
	C1	Rozumí širokému rejstříku náročných a dlouhých textů a rozpozná implicitní významy textů. Umí se plynule a pohotově vyjadřovat bez zjevného hledání výrazů. Umí jazyka užívat pružně a efektivně pro společenské, akademické a profesní účely. Umí vytvořit srozumitelné, dobře uspořádané, podrobné texty na složitá témata, čímž prokazuje ovládnutí kompozičních útvarů, spojovacích výrazů.
Samostatný uživatel	B2	Dokáže porozumět hlavním myšlenkám složitých textů týkajících se jak konkrétních, tak abstraktních témat včetně odborně zaměřených diskuzí ve svém oboru. Dokáže se účastnit rozhovoru natolik plynule a spontánně, že může vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími, aniž by to představovalo zvýšené úsilí pro kohokoliv účastníka interakce. Umí napsat srozumitelné podrobné texty na širokou škálu témat a vysvětlit své názorové stanovisko týkající se aktuálního problému s uvedením výhod a nevýhod různých možností.
	B1	Rozumí hlavním myšlenkám srozumitelné spisovné vstupní informace týkající se běžných témat, se kterými se pravidelně setkává v práci, ve škole, ve volném čase atd. Umí si poradit s většinou situací, jež mohou nastat při cestování v oblasti, kde se tímto jazykem mluví. Umí napsat jednoduchý souvislý text na témata, která dobře zná nebo která ho/ji osobně zajímají. Dokáže popsat své zážitky a události, sny, naděje a cíle a umí stručně vysvětlit a odůvodnit své názory a plány.
Uživatel základů jazyka	A2	Rozumí větám a často používaným výrazům vztahujícím se k oblastem, které se ho/ji bezprostředně týkají (např. základní informace o něm/ní a jeho/její rodině, o nakupování, místopisu a zaměstnání). Dokáže komunikovat prostřednictvím jednoduchých a běžných úloh, jež vyžadují jednoduchou a přímou výměnu informací o známých a běžných skutečnostech. Umí jednoduchým způsobem popsat svou vlastní rodinu, bezprostřední okolí a záležitosti týkající se jeho/jejich nejnaléhavějších potřeb.
	A1	Rozumí známým každodenním výrazům a zcela základním frázím, jejichž cílem je vyhovět konkrétním potřebám, a umí tyto výrazy a fráze používat. Umí představit sebe a ostatní a klást jednoduché otázky týkající se informací osobního rázu, např. o místě, kde žije, o lidech, které zná, a věcech, které vlastní, a na podobné otázky umí odpovídat. Dokáže se jednoduchým způsobem domluvit, mluví-li partner pomalu a jasně a je ochoten mu/jí pomoci.

⁵ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 24

2.2 OBECNÉ KOMPETENCE

Společný evropský referenční rámec se také věnuje kompetencím studenta a uživatele jazyka. Kompetence můžeme definovat jako souhrn znalostí, dovedností a vlastností, které uživateli jazyka umožňují provádět určité úkony. Kompetence se dělí na obecné kompetence a komunikační jazykové kompetence. Obecné kompetence nejsou specificky jazykové, ale využívá se jich při různých úkonech, včetně jazykových činností. Komunikační jazykové kompetence umožňují jedinci jednat s využitím jazykových prostředků. Lidské kompetence ke schopnostem uživatele jazyka a jsou považovány za aspekty komunikační kompetence.⁶

Mezi obecné kompetence patří deklarativní znalosti (znalosti okolního světa, sociokulturní znalosti, interkulturní způsobilost), dovednosti a praktické znalosti, existenciální kompetence (vztahy, typy motivace, osobní faktory, hodnoty), schopnost učit se.⁷

V této kapitole se budeme hlavně věnovat sociokulturní kompetenci (sociokulturní dimenzi), která společně se znalostmi okolního světa a interkulturní způsobilostí patří mezi deklarativní znalosti (*savoir*). Deklarativní znalosti společně s dovednostmi a praktickými znalostmi (*know-how*, *savoir-faire*, „existenciální“ kompetencí (*savoir ętre*) a schopností učit se (*savoir-apprendre*) patří mezi obecné kompetence. Těchto kompetencí uživatelé nabyli zásluhou svých předchozích zkušeností a mohou je zaktivizovat tak, aby mohli provádět učební úlohy a aktivity v komunikačních situacích, v nichž se nacházejí. Naopak účast v komunikačních aktech (samozřejmě včetně těch aktů, které jsou navrženy se zvláštním zřetelem k rozvoji učení se jazyku) vede k dalšímu rozvoji kompetencí studenta jak z hlediska krátkodobého, tak dlouhodobého užití. Všechny lidské kompetence přispívají nějakým způsobem ke schopnosti uživatele jazyka komunikovat.⁸

⁶ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 9

⁷ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 103n

⁸ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 103n

2.2.1 SOCIOKULTURNÍ DIMENZE

Sociokulturní dimenzi můžeme definovat jako znalosti určité společnosti a kultury jednoho či více společenství, které daným jazykem hovoří, jsou součástí znalostí okolního světa. Z hlediska studenta, který se učí jazyku, je nesmírně důležité, aby se jim věnovala zvláštní pozornost právě proto, že je velice pravděpodobné, že na rozdíl od ostatních druhů znalostí tyto znalosti netvoří součást předchozích zkušeností studenta, a proto mohou být zásluhou působení stereotypů zdeformovány.⁹

Rysy, které výrazně charakterizují určitou evropskou společnost se vztahují např. ke každodennímu životu (např. pravidlům stolování, státním svátkům, pracovní době, činnostem ve volném čase apod.), životním podmínkám (životní úrovni, podmínkách k bydlení, systému sociální péče), mezilidským vztahům (včetně vztahů moci a solidarity - např. se zřetelem k třídní struktuře společnosti, vztahům mezi pohlavími, struktuře rodiny a příbuzenským vztahům, vztahům mezi generacemi, vztahům v pracovním prostředí, vztahům mezi veřejností a policií, úředníky atd., vztahy mezi rasami a společenstvími, vztahům mezi politickými a náboženskými skupinami), hodnotám, víře a postojům (ve vztahu k takovým faktorům jako: společenská třída, pracovní seskupení, majetek, různé regionální kultury, bezpečnost, instituce, tradice a společenská změna, dějiny, menšiny, národní identita, cizí země, státy, národy, politika, umění, náboženství, humor), řeči těla (Znalosti těchto konvencí, které vyžadují určité chování, tvoří součást sociokulturní dimenze uživatele jazyka i studenta, který se jazyku učí.), společenským konvencím (např. se zřetelem k poskytování a přijímání pohostinství: dochvilnost, dárky, oblečení, občerstvení, jídlo, pití, pravidla chování a konverzace a tabu v těchto oblastech, délka pobytu, loučení), rituálům a obyčejům (v takových oblastech jako jsou: náboženské obřady a liturgie, narození, manželství, smrt, chování posluchačů a diváků v průběhu veřejných představení a obřadů, oslavy, festivaly, taneční zábavy, diskotéky atd.).¹⁰

2.2.2 PARALINGVISTIKA

Dle SERR paralingvistika zahrnuje „řeč těla“, extralingvistické zvuky řeči, prozodické vlastnosti. Paralingvistika je ve výuce jazyka velice důležitá.

⁹ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 104

¹⁰ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 104n

Paralingvistická řeč těla se liší od praktických úkonů doprovázených jazykem tím, že je spojena s konvenčními významy, které se mohou v jednotlivých kulturách výrazně lišit. Například v mnoha evropských zemích se užívá gest (např. hrozí se pěstí na znamení protestu), mimiky (např. úsměv nebo zamračení), držení těla (např. skleslý postoj znamená zoufalství nebo poposednutí dopředu je znamením opravdového zájmu), očního kontaktu s partnery (např. mrknutí na znamení spojenectví), tělesného kontaktu (např. polibek nebo potřesení rukou), proxémiky – vzájemného odstupu partnerů ve společenském styku (např. zachování si menšího či značného fyzického odstupu od partnera v komunikaci). Extralingvistické zvuky řeči jsou zvuky, které jsou paralingvistické v tom smyslu, že jsou nositeli konvenčních významů, ale nejsou součástí běžného fonologického systému jazyka, například (v angličtině).

anglicky	česky	
„sh“	ššš	vyžadování ticha
„s-s-s“	c-c	vyjádření veřejného nesouhlasu
„ugh“	eh	vyjádření znechucení
„humph“	hm!	vyjádření nespokojenosti
„tut, tut“	ehm	vyjádření zdvořilého nesouhlasu, atd.

Prozodické vlastnosti jsou vlastnosti, které jsou užity v paralingvistickém významu, jestliže nesou konvenční významy (např. spojené s postoji nebo stavy mysli), ale nespadají do běžného fonologického systému, ve kterém mohou hrát svoji roli například prozodické rysy jako délka, melodie, přízvuk. Mezi tyto vlastnosti patří kvalita hlasu (mrzutý, dyšný, pronikavý atd.), výška hlasu (bručivý, kvílivý, pištivý atd.), hlasitost (šepot, mumlání, křik atd.), délka (např. vé-é-é-é-élmi dobře).¹¹

2.2.3 ROZVOJ SOCIOKULTURNÍCH ZNALOSTÍ A INTERKULTURÁLNÍCH DOVEDNOSTÍ

Podle SERR mají v některých oblastech evropské národy společnou kulturu, ale v jiných oblastech existují značné odlišnosti nejen mezi jednotlivými národy, ale také mezi jednotlivými regiony, společenskými třídami, etnickými komunitami, pohlavími atd. Musí

¹¹ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 91n

se velmi pečlivě zvažovat, jak prezentovat cílovou kulturu a jak vybírat společenské skupiny nebo skupinu, na kterou bude program zaměřen. Pomoci nám mohou pitoreskní, všeobecné archaické a folklórní stereotypy takového charakteru, jaké lze najít v dětských obrázkových knihách (holandské dřeváky a větrné mlýny atd.). Tyto stereotypy upoutávají pozornost a mohou motivovat mladší děti. Často do určité míry odpovídají způsobům prezentace dané země, jsou zachovávány a dále šířeny prostřednictvím folklórních přehlídek. Pokud tomu tak je, měly by být v tomto duchu prezentovány, jelikož mají velmi málo společného s každodenním životem převážné většiny populace. Je třeba dosáhnout rovnováhy ve smyslu všeobecného vzdělávacího cíle v rozvoji polykulturní kompetence studentů.¹²

¹² **Trim, J. L. M.** *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s.150n

3 POPIS POJETÍ A PREZENTACE SOCIOKULTURNÍ DIMENZE ČESKÉHO JAZYKA NA ÚROVNI A1

Úroveň A1 je podle Společného evropského referenčního rámce definována: „Úroveň A1 je pravděpodobně nejnižší úrovní generativního ovládní jazyka, kterou je možno identifikovat.“¹³ Studenti, kteří dosáhnou této úrovně, jsou schopni rozumět známým každodenním výrazům a zcela základním frázím a umí tyto výrazy a fráze používat, vést hovory o sobě, o své rodině, koníčcích, o místě, kde bydlí. Dovedou reagovat na jednoduchá témata, dokáží se jednoduchým způsobem domluvit, pokud partner mluví pomalu a jasně a je ochoten jim pomoci. Evropský referenční rámec předkládá tato témata: *osobní údaje; dům a domov; okolí; každodenní život; volný čas; zábava; cestování; mezilidské vztahy; péče o tělo a zdraví; vzdělání; nakupování; jídlo a nápoje; služby; různá místa; jazyk; počasí*. Každé z témat je dále rozděleno do podkategorií, např. volný čas a zábava obsahuje volný čas, koníčky, rádio, televizi, sporty, kino, divadlo, výstavy.¹⁴ Bez poučení o gramatice není možno dosáhnout komunikačních cílů, které má student dle SERR na úrovni A1 ovládat. „*Uživatel jazyka se obvykle účastní komunikačních aktů s jedním nebo více partnery, aby uspokojil své potřeby v dané situaci. V osobní oblasti může být záměrem bavit návštěvu informacemi o rodině, přátelích, oblíbených a neoblíbených věcech a srovnáním zážitků a postojů. V oblasti veřejné jde většinou o uskutečnění transakce, řekněme o nákup oblečení dobré kvality za přiměřenou cenu. V zaměstnání může jít o pochopení nových směrnic a jejich důsledků pro klienta.*“¹⁵ Proto je do popisu zařazen soubor gramatických pravidel, která jsou nutná pro dosažení předepsaných cílů. Student by měl dle SERR zvládnout požadavky, které na něho kladou komunikační situace, ve kterých se pravděpodobně ocitne: každodenní život (pravidla stolování, státní svátky, pracovní doba, zájmy, sporty), životní podmínky (systém sociální péče, podmínky k bydlení), mezilidské vztahy (vztahy mezi pohlavími, vztahy mezi generacemi, vztahy na pracovišti, vztahy s veřejnými osobami), společenské konvence

¹³ **Trim, J. L. M.** *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s.31

¹⁴ **Trim, J. L. M.** *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s.54

¹⁵ **Trim, J. L. M.** *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s.55

(dochvilnost, občerstvení), každodenní dovednosti (údržba domácnosti), dovednosti pro volný čas (umění, sport, koníčky).¹⁶

Sociokulturní dimenze na úrovni A1 je obsahově rozdělena do kapitol: sociální normy a výuka jazyka, komunikace v České republice (obecné poučení), komunikace v krizové situaci (slovní obraty), každodenní sociální kontakt – mluvená komunikace, psaná komunikace, život v České republice.¹⁷

3.1 SOCIÁLNÍ NORMY A VÝUKA CIZÍHO JAZYKA NA ÚROVNI A1

Vzájemný styk příslušníků určité sociální skupiny (národního společenství, zájmové skupiny, pracovního kolektivu atd.) se řídí sociálními normami, které v daném prostředí tvoří soubor všeobecně přijímaných a též i vyžadovaných pravidel, jejichž porušení může být i sankcionováno. Jedná se o tzv. komunikační normy, organizující komunikační kontakty uvnitř příslušného společenství, které řídí chování a užívání komunikačních prostředků v rovině obecné a podrobněji bývají rozdělovány na normy chování v širokém smyslu a na normy užívání jazyka. „Z hlediska potřeb výuky cizích jazyků je výhodné definovat komunikační normy jako významné principy řídící výběr komunikačních prostředků cílového jazyka a komunikačních strategií rodilého i nerodilého uživatele se zřetelem ke konkrétním komunikačním činitelům. Těmito činiteli jsou okolnosti, v nichž ke komunikaci dochází.“¹⁸ Úroveň A1 je vymezena jako první kontakt s češtinou, a proto je vliv sociokulturní dimenze na úspěšnost komunikace právě na této úrovni zásadní, jelikož rodilí uživatelé jazyka (v našem případě Češi) projevují větší míru tolerance k odchylkám od jazykové normy, než od normy chování. Pokud tedy chceme zajistit cizinci bezpečný pohyb po historickém území již od samého počátku jeho studia češtiny, musíme ho předem poučit o nejvýznamnějších sociálních normách platných v České republice. Učitel češtiny, jenž je současně rodilým mluvčím a zná historické území České republiky, je schopen bez větších obtíží čerpat ze své zkušenosti. Výhodné je využívat všech dostupných prostředků k představení české reality, např. filmy, literaturu, internet atd.

¹⁶ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s.104n

¹⁷ Hádková, M., Vlasáková, K. a Línek, J. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1*. 1. vydání. Olomouc: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 12n

¹⁸ Hádková, M., Vlasáková, K. a Línek, J. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1*. 1. vydání. Olomouc: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 15

Vizuální opora a možnost charakterizovat předkládané komunikační události a situace jazykově dostupným komentářem pomáhá studentům získávat potřebnou kompetenci již od začátku výuky, respektive dokonce před výukou takovou. Sociální normy se dále dělí do podskupin: sociální normy a výuka jazyka, místo komunikace. Podskupina místo komunikace dále vymezuje: poučení o právních normách na historickém území češtiny, komunikaci s cizineckou policií, s policií.¹⁹

3.2 KOMUNIKACE V ČESKÉ REPUBLICE (OBEČNÉ POUČENÍ)

V této kapitole je popsáno, čeho se v komunikaci vyvarovat a co je naopak žádoucí. Kapitola je rozdělena do témat: tabuová témata (např. není vhodné ptát se Čecha na finanční příjem, žen na věk), neverbální komunikace, verbální projev.

Neverbální komunikace mnohdy rozhodujícím způsobem ovlivňuje úspěšnost komunikace, neboť rodilý mluvčí projevují větší toleranci k jazykové nedokonalosti než k porušení sociálních norem v oblasti neverbálních projevů. Neverbální komunikace se dále dělí do kategorií: postoje těla, kdy by studenti měli být seznámeni především s obecnými pravidly zdvořilostního kontaktu; vzdálenost a zaujímání prostorových pozic neboli proxemiku, která je dána kulturními tradicemi, etnickými zvyklostmi i osobní charakteristikou komunikanta (např. mnozí Američané při konverzaci udržují poměrně značný odstup); tělesný kontakt neboli haptiku, která se liší vzájemně dle kultur a to poměrně významně (např. obyvatelé jižní a východní Evropy a některých dalších částí světa se dotýkají mnohem více než Češi, jinde je naopak výrazně méně kontaktů při každodenní komunikaci než u nás); gesta, pohyby hlavou, tzv. jazyk těla, kdy gesta mívají často větší sílu než projev verbální (gesta bezradnosti, agrese, lásky atd.), Češi ve srovnání s Italy používají menší repertoár gest a ta jsou i méně výrazná; výrazy tváře neboli mimiku, která je v českém prostředí projevem v nepříznakových situacích doprovodným, v emočně vypjatých situacích (ohrožení, radost, údiv) je pak spíše umírněná; pohledy očí, kdy aktuálně komunikující partneři udržují oční kontakt, je příznakové, pokud se některý

¹⁹ Hádková, M., Vlasáková, K. a Línek, J. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1*. 1. vydání. Olomouc: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 15n

z partnerů očního kontaktu vyhýbá (má to velký význam z hlediska posuzování pravdivosti sdělovaného – např. nedívá se mi do očí, a proto právě lže).²⁰

V případě verbálního projevu je důležité věnovat se hlasitosti projevu, jelikož Češi nejsou na veřejnosti příliš hluční a hlučná konverzace doprovázená výraznou gestikulací je na veřejnosti považována za příznakovou a přitahuje zájem okolí, a funkční stratifikaci češtiny a komunikační kompetenci cizince v češtině. Student na úrovni A1 by měl být schopen porozumět řeči, která je zřetelná, pečlivě vyslovovaná a proložená dlouhými pomlčkami. Objevuje se otázka, jaký útvar národního jazyka má být cizinec schopen přijímat (spisovnou češtinu, běžně mluvenou nebo obecnou, resp. Lokální dialekt). Tento stav cizinci ztěžuje situaci vždy, ale na úrovni A1 zcela fatálním způsobem. Proto je důležité posuzovat prezentaci jednotlivých útvarů češtiny uvážlivě a komplexně, a to zejména v souvislosti s pozicí cizince v roli produktora – mluvčího. Měl by být schopen navázat základní společenskou komunikaci pomocí nejjednodušších způsobů vyjádření: umí pozdravit, rozloučit se, představit se poprosit o informaci či službu, poděkovat a omluvit se. Nejvýhodnější je, je-li cizinec na úrovni A1 orientován v oblasti produkce jen na spisovnou češtinu, a to v její hovorové podobě. Dále je vhodné upozornit cizince na neznámé tvary a podoby slov (např. *mlíko, nevěděj, maj, dobrý lidi, s problémama, půjdem* atd.), aby nebyl překvapen, ale není žádoucí, aby je na počátku studia češtiny aktivně ovládal.²¹

3.3 KOMUNIKACE V KRIZOVÉ SITUACI (SLOVNÍ OBRATY)

Cizinec, který se chystá na pobyt na historickém území češtiny nebo již na něm pobývá, by měl být vybaven slovními spojeními, kterými může upozornit na ohrožení své osoby či na ohrožení okolí. Jde především o výrazy: *Pomoc!, Pozor!, Stůj/Stůjte!, Oheň!, Nebezpečí!, Policie* atd.²²

²⁰ Hádková, M., Vlasáková, K. a Línek, J. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1*. 1. vydání. Olomouc: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 18

²¹ Hádková, M., Vlasáková, K. a Línek, J. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1*. 1. vydání. Olomouc: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 18n

²² Hádková, M., Vlasáková, K. a Línek, J. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1*. 1. vydání. Olomouc: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 19

3.4 KAŽDODENNÍ SOCIÁLNÍ KONTAKT – MLUVENÁ KOMUNIKACE

Každodenní sociální kontakt zahrnuje pozdravy a zdvořilostní fráze, nejfrekventovanějším oficiálním pozdravem je *dobrý den* (při navazování kontaktu, vstupu do místnosti atd.) a *na shledanou* (při ukončování kontaktu, opouštění místnosti apod.). Těchto pozdravů lze užít kdykoli během dne. Pro úroveň A1 je nutné zvládnout i jiné oficiální pozdravy: *dobrý večer*, *dobrou noc*, *dobré ráno*. K nejfrekventovanějším neformálním pozdravům (mezi přáteli, členy rodiny – podmínkou je tykání) patří *ahoj*. Tohoto pozdravu se užívá při navazování i ukončování kontaktu, podobně jako u dalších neformálních pozdravů jako jsou: *čau*, *nazdar*.

Dle zásad společenského chování (pravidel) je dáno, že muž zdraví ženu, mladší osoba osobu starší a osoba společensky níže postavená osobu společensky výše postavenou.

K základním zdvořilostním obrátům řadíme *prosím* a *děkuji/děkuju*. Dále sem patří *pardon*, *promiň/promiňte*.

Je důležité, aby učitel vysvětlil uchazečům o úroveň A1 okolnosti používání těchto obrátů a jejich správnou zvukovou realizaci již během prvních hodin výuky.

Dále je důležité klást důraz na představování. Student by měl ovládat spojení: *pardon/ promiňte*, *chtěla bych se Vám představit*, *jmenuji/jmenuju se...*, *jsem cizinec/cizinka a neumím česky/ mluvím jen trochu česky* atd. Nikdy se nepředstavujeme v chůzi. Při představování muž zásadně stojí, žena může sedět i stát.

V této kapitole se dále zabýváme tykáním/vykáním a oslovováním. V češtině se pomocí gramatických forem rozlišuje formální oslovování – vykání (užití 2. os. pl. : *vy máte*, *vy jste měl/měla*) a neformální oslovování – tykání (užití 2. os. sg. : *ty máš*, *ty jsi měl/ měla*).

V závěru kapitoly se autoři zaměřují na pravidla telefonování. V souvislosti s telefonováním je vhodné informovat cizince-studenta úrovně A1 o nejfrekventovanějším výrazivu: ohlášení v telefonu (neuvádí se telefonní číslo): *Prosím; jméno (firma), prosím* atd., Uvedení volajícího: *Tady je... (jméno a další potřebné informace)*, žádost o předání vzkazu: *Mohu/můžu nechat vzkaz pro...?*, nabídka přijetí

vzkazu: *Nechcete nechat vzkaz?* Je třeba, aby cizinec uměl hláskovat a uměl označení diakritických znamének.²³

3.5 PSANÁ KOMUNIKACE

V psané komunikaci lze jen velmi omezeně využívat neverbálních prvků, a proto je velmi těsně spjata s pravidly užívání jazyka – s dodržováním gramatických a stylistických norem. Pro úroveň A1 předpokládáme dovednost napsat stručný a jednoduchý text na pohlednici, vyplnění formuláře obsahujícího osobní údaje. Je třeba věnovat dostatečnou pozornost nácviku správných tvarů písmen, a to především u cizinců, jejichž mateřština neužívá latinky a kteří mají tendenci preferovat pouze mluvenou podobu jazyka. Studenti na úrovni A1 potřebují bezpečně ovládnout podobu písmen tiskacích a psacích (velkých a malých) a měli by být schopni zaznamenat výraz podle hláskování.

Psaná komunikace zahrnuje korespondenci, přičemž student by si měl osvojit výrazy: *adresát, odesílatel, podací lístek, poštovní známka* atd. a seznámit se způsobem zápisu adresy; měl by vědět, jaké údaje a v jakém pořadí musí adresa obsahovat.²⁴

3.6 ŽIVOT V ČESKÉ REPUBLICE

Při seznamování s běžným životem v České republice je vhodné seznámit cizince s reálným stavem společnosti. Češi patří k národům bez rasových předsudků, nicméně příslušníci jiných ras nebo nositelé náboženských symbolů (muslimové, židé atd.) mohou poutat nežádoucí pozornost obyvatel, zejména v oblastech s malou zkušeností s takovými kontakty. K základním informacím, s nimiž by měl být student A1 obeznámen, patří také pravidla společenského života (oblékání, vstupní pohovory, konkurzy, přijímací zkoušky), specifické zvyky při návštěvě české rodiny (přezouvání do připravené domácí obuvi), skladba jídel české kuchyně, pravidla stolování.

Cizinec by měl být dále seznámen s tím, že týden v českém kalendáři začíná pondělím, že v oficiálních situacích (jízdni řády, programy kin, divadel atd.) se v České republice používá čtyřadvacetihodinový systém, s otevírací dobou obchodů, institucí, úřadů, provozoven, restaurací, s běžnými začátky vyučování na jednotlivých stupních škol.

²³ Hádková, M., Vlasáková, K. a Línek, J. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1*. 1. vydání. Olomouc: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 19n

²⁴ Hádková, M., Vlasáková, K. a Línek, J. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1*. 1. vydání. Olomouc: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 22n

Učitel by měl cizince informovat o dodržování jízdnicích řádů, termínů schůzek, toleranci ke zpoždění apod., s přechody na letní/zimní čas, se zvyky při nejvýznamnějších svátcích (Vánoce, Velikonoce) apod.

Mezi základní vědomosti, které by si měl student A1 osvojit patří také státní uspořádání České republiky, se vztahem Čechů k náboženství a vzhledem k tomu, že studenti úrovně A1 mohou pocházet z velmi různých geografických i sociálních poměrů, může být též velmi různá jejich informovanost o podnebí, povětrnostních podmínkách na našem území.²⁵

3.7 ZÁVĚREČNÁ DOPORUČENÍ

Student na úrovni A1 by měl být seznamován s těmi okolnostmi života české společnosti, které jsou bezprostředně svázány s jeho pobytem na našem území. Kromě uvedených doporučení se mohou objevit podle konkrétních potřeb cizince i oblasti velmi specifické, které nelze beze zbytku předpokládat. Vyplynají přímo ze společenského, profesního a rodinného zařazení cizince. Sociální normy nejsou svázány s jazykem, ale se společenstvím jeho uživatelů. Nelze tedy předpokládat, že budou funkční v každé komunikaci realizované prostřednictvím češtiny, zejména vně jejího historického území.²⁶

3.8 HODNOCENÍ

Sociokulturní dimenze je v popisu úrovně A1 velmi dobře zpracovaná. Studenti se dozvědí všechny potřebné informace o sociálních normách v České republice, o tabuových tématech při komunikaci s rodilými mluvčími, o postoji těla, gestech, mimice, hlasitosti projevu, tělesném kontaktu. Dále studenti získají přehled o správném používání slovních obrátů v krizových situacích a při každodenním sociálním kontaktu. Studenti jsou také seznámeni s pravidly společenského chování a informováni o rasové toleranci v České republice.

²⁵ Hádková, M., Vlasáková, K. a Línek, J. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1*. 1. vydání. Olomouc: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 25n

²⁶ Hádková, M., Vlasáková, K. a Línek, J. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1*. 1. vydání. Olomouc: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 29

4 POPIS POJETÍ A PREZENTACE SOCIOKULTURNÍ DIMENZE ČESKÉHO JAZYKA NA ÚROVNI A2

Popis úrovně A2 podle Společného evropského referenčního rámce odpovídá úrovni, na kterou odkazuje specifikace Waystage. Na této úrovni najdeme většinu deskriptorů, které udávají společenské funkce, jakými jsou *užívání jednoduchých každodenních zdvořilých způsobů pozdravů a oslovení; zdravení lidí; zjišťování, jak se jim daří; reagování na novinky; zvládání velmi stručných společenských rozhovorů; kladení dotazů na to, co dělají v práci a ve volném čase, a odpovídání na podobné dotazy; pozvání a reakce na ně; diskuse o tom, co dělat, kam jít a jak si setkání domluvit; činění různých nabídek a jejich přijímání*. Dále úroveň A2 zahrnuje deskriptory týkající se situací každodenního života. Jde o zjednodušenou, zkrácenou verzi úplného obsahu specifikací na úrovni „Threshold“ pro jednání dospělých lidí, kteří žijí v zahraničí (např. *jednoduchá jednání v různých obchodech, na poštách nebo v bankách, získávání jednoduchých informací atd.*).²⁷

Popis úrovně A2 je navržen tak, aby byl využitelný pro všechny typy kontaktů cizince s českým prostředím. Pozornost je proto na jedné straně věnována těm typům kontaktů, které jsou předvídatelné při rozmluvě s rodilým mluvčím, na druhé straně je rovněž třeba pěstovat u studenta vnímavost vůči neočekávaným sociokulturním rozdílům při komunikaci mezi ním a dalšími účastníky. Očekává se, že student se v dané zemi přizpůsobí kulturním a společenským zvyklostem a naučí se chovat a jednat tak, jak to daná situace vyžaduje. Specifikace sociokulturní kompetence pro úroveň A2 vychází z možností studentů, a proto charakteristika jednotlivých složek této kompetence je vymezena především jako schopnost „*být si vědom*“ (především některých společenských zvyklostí a rituálů) a „*být obeznámen*“ (s určitými aspekty cizí kultury). Formulace „*být si vědom*“ a „*být obeznámen*“ umožňuje poukázat v obecné rovině na to, co výuka na úrovni A2 mimo jiné zajišťuje, tedy aby studenti učinili určitou zkušenost s cizí kulturou a povšimli si některých zvláštností této kultury.²⁸

²⁷ **Trim, J. L. M.** *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 34

²⁸ **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A2*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 112

4.1 SPOLEČENSKÉ ZVYKLOSTI

Při seznamování studenta úrovně A2 s neязыkovými společenskými zvyklostmi by měl být kladen důraz na to, že v nich v různých zemích existují rozdíly (podání ruky, společensky únosná vzdálenost mezi účastníky komunikace, délka pohledu „z očí do očí“, gestikulace, doteky, objetí či líbání) a že porušení konkrétních zvyklostí může vyvolat společensky nežádoucí situace.

Dále by měl být obeznámen s jazykovými společenskými zvyklostmi, ke kterým patří konvenční začátky rozhovorů, dále jazykové funkce, jež se týkají žádosti, prosby, nabídky, poděkování, vyjádření omluvy, vyjádření souhlasu a nesouhlasu.

Pokud jde o zdvořilostní formality, je student seznámen s pravidly tykání / vykání, že každou žádost je třeba doprovodit slůvkem *prosím*. Při žádosti o informace/věc je schopen použít formulace: *Kolik je hodin, prosím? / Prosím tě / vás, kolik je hodin?, Jednu černou kávu, prosím.*, v případě použití rozkazovací věty typu: *Prosím, pojdte dál., Posadte se, prosím.* Umí položit otázky: *Otevřel / otevřela byste okno, prosím?, Mohl / mohla byste mi přeložit to slovo, prosím?, Mohl / mohla byste mi pomoci / pomoci, prosím?, ví, že na pozitivní reakci (chování) partnera (např. partnerovy odpovědi na otázku) je zdvořilé poděkovat *Prosím /vás/, kde je toaleta? – Toaleta je dole v přízemí. – Děkuji /vám/.**

Dále ovládá zdvořilejší formulace nabídky formou otázky a umí otázku vyjádřit: *Nechtěl / nechtěla bys / byste nás navštívit? – Děkuju / děkuji, rád / ráda přijdu. / Bohužel nemůžu / nemohu.* Student umí použít prostou omluvu: *Promiňte (já nerad / nerada),* umí rovněž svou omluvu rozvést: *Omlouvám se, že jdu pozdě.* Student rovněž umí reagovat na omluvu jiné osoby: *Prosím. Nic se nestalo. To nevadí. To je v pořádku.* Student ovládá vyjádření nesouhlasu s příslušnou omluvou: *Lituji (je mi líto, omlouvám se), ale nemohu s vámi souhlasit / nesouhlasím s vámi.*

Od uživatele této úrovně A2 se očekává, že si osvojí správné používání příslušných zdvořilostních konvencí a že dokáže správně zhodnotit postoje a úmysly účastníků rozhovoru. Student by měl být veden k obezřetnosti v používání formálnějších a

familiárnějších jazykových prostředků, protože jejich nevhodné použití může vést k nedorozumění nebo zesměšnění toho, kdo je užívá.²⁹

4.2 SPOLEČENSKÉ RITUÁLY

Během seznamování studentů A2 se společenskými rituály při návštěvě, by mělo být dosaženo toho, že student ví nebo se umí zeptat: zda se od něho očekává, že přijde na návštěvu v přesně stanovenou dobu, co si má obléknout, zda se od něho očekává, že přinese nějaký dárek, a jestliže ano, tak jaký dárek, jak dlouho má jeho návštěva trvat. Je si vědom toho, že rituály spojené s jídlem a pitím se mohou lišit od těch, které jsou obvyklé v jeho zemi, a dovede se rychle přizpůsobit, a je-li to třeba, i napodobit činnost ostatních, dále je obeznámen s pravidly stolování, s pracovní dobou běžnou v ČR, se státními svátky v ČR, s běžnými způsoby trávení volného času.³⁰

4.3 VŠEOBECNÉ ZKUŠENOSTI

V neposlední řadě je student obeznámen se životními podmínkami v České republice, má určité znalosti o životní úrovni v ČR (včetně nejvýznamnějších odlišností regionálních), o etnickém složení obyvatelstva, o systému sociální a zdravotní péče, o podmínkách k bydlení, se strukturou společnosti, se vztahy v rodině, s mírou formálnosti / neformálnosti společenského styku na pracovišti a v kontaktu s úřady (např. s cizineckou policií).³¹

4.4 HODNOCENÍ

Sociokulturní dimenze na úrovni A2 není tak dobře zpracovaná jako na úrovni A1. Popis je málo konkrétní, jedná se spíše o výčty požadavků. Studenti se dozvědí málo informací, a proto záleží hlavně na lektorovi, jak dokáže studentům témata vyložit a vysvětlit.

²⁹ **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A2*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 112n

³⁰ **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A2*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 114

³¹ **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A2*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 114n

5 POPIS POJETÍ A PREZENTACE SOCIOKULTURNÍ DIMENZE ČESKÉHO JAZYKA NA ÚROVNI B1

Dle SERR úroveň B1 odpovídá specifikaci úrovně „Threshold“, pro kterou jsou typické hlavně dva rysy. Prvním rysem je schopnost udržet interakci v chodu a vyjádřit to, co mluvčí vyjádřit chce, a to v celém rozsahu různých kontextů, například: *vyjadřovat a chápat osobní názory v neformální diskuzi s přáteli, vyjadřovat srozumitelně hlavní myšlenky, které chce sdělit, vytvářet srozumitelný souvislý projev, i když s pauzami* apod.³²

Sociokulturní dimenzí se na úrovni B1 míní stránka komunikační schopnosti týkající se charakteristických vlastností dané společnosti a její kultury. Prahová úroveň (B1) je určena k tomu, aby jí bylo užíváno ve všech typech kontaktu cizince s českým prostředím. Na jedné straně je nutné naučit studenta na této úrovni, aby se více zaměřil na typ kontaktu, který můžeme předvídat. Na straně druhé by se měla ve studentovi pěstovat určitá vnímavost vůči neočekávaným sociokulturním rozdílům při komunikaci mezi ním a dalšími účastníky. Student se musí v dané zemi přizpůsobit, jelikož nemá nikdy záruku, že osoba, se kterou komunikuje, bude sdílet jeho vlastní hodnoty, postoje a společenské konvence. Musí si všimnout kulturních a společenských zvyklostí země, jejímuž jazyku se učí a být k těmto odlišnostem tolerantní a být připraven jednat tak, jak to daná situace vyžaduje. Studenti, kteří dosáhli prahové úrovně, učinili jakousi jistou zkušenost, byli vystaveni určitým zvláštnostem cizí kultury a včlenili je do své celkové zkušenosti (studenti by měli mít určité zážitky z učení se cizímu jazyku vyplývající z absolvování úrovně A1 a A2).³³

V sociokulturní dimenzi na úrovni B1 se zabýváme univerzálními zkušenostmi, společenskými konvencemi a rituály. Povědomí o těchto tématech již studenti získali v předchozích referenčních úrovních (A1,A2) a na úrovni B1 se znalost těchto témat rozvíjí a prohlubuje. Mezi univerzální zkušenosti patří: každodenní situace, životní podmínky (životní úroveň včetně významnějších rozdílů mezi jednotlivými částmi země, etnické složení obyvatelstva), mezilidské vztahy (třídní složení společnosti a vztahy mezi třídami,

³² **Trim, J. L. M.** *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 34n

³³ **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň B1*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 219

hlavní politické strany), hlavní hodnoty a postoje. Do společenských konvencí a rituálů zahrnujeme konvence mimojazykové: mluva těla, rituály při návštěvě, rituály při jídle a pití; a konvence jazykové: znalost rozdílnosti obecné a spisovné češtiny, závislost jejich použití na typu projevu (psaný, mluvený formální/neformální) a také na místu pobytu (západní / východní část území ČR).³⁴

5.1 HODNOCENÍ

Sociokulturní dimenze na úrovni B1 je zpracovaná pouze jako výčet požadavků na studenty. Bylo by vhodné, aby se v popisu sociokulturní dimenze této úrovně vyskytovalo více příkladů ke konkrétním tématům, na kterých by studenti pochopili, jak se v dané situaci chovat.

³⁴ **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň B1*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 220n

6 POPIS POJETÍ A PREZENTACE SOCIOKULTURNÍ DIMENZE ČESKÉHO JAZYKA NA ÚROVNI B2

Dle Společenského evropského referenčního rámce má v sobě úroveň B2 odrážet specifikace pro úroveň „Vantage“. Student, který postupoval napříč rovinou středně pokročilých, získává novou perspektivu, může se kolem sebe dívat novým způsobem. Deskriptory kalibrované na této úrovni představují značnou změnu ve smyslu dosavadního obsahu. Ve spodní části pásma je pozornost věnována účinné argumentaci: *vysvětlení a obhájení svých názorů v diskusi pomocí relevantních důvodů, argumentů a komentářů; sestavení sledu logicky promyšlené argumentace; rozvíjení polemiky; zvažování příčin, důsledků, hypotetických situací* atd. Dále tato úroveň obsahuje dvě nové skutečnosti. První je více než jen schopnost mluvčího udržet si svoji pozici ve společenské komunikaci: *schopnost hovořit přirozeně, plynule a účinně; chápat podrobnosti toho, co se mu říká spisovným jazykem i v hlučném prostředí; iniciovat promluvu; účastnit se hovoru tak plynule a spontánně, že může běžně vést rozhovor s rodilými mluvčími* atd. Druhá skutečnost přináší nový stupeň jazykového povědomí: *oprava chyb; zaregistrování chyb a jejich vědomé monitorování v řeči; celkové opravování přeřeknutí a chyb, kterých si je mluvčí vědom.* Komplexně je toto novou mezí, kterou má student jazyka překročit.³⁵

Osvojení si náležité sociokulturní kompetence urychluje, usnadňuje a v mnohých případech je ke zdárné realizaci komunikačního aktu přímo nezbytné. Toto je patrné zvláště na vyšších stupních ovládnutí jazyka, kam náleží úroveň B2. Získání patřičné sociokulturní kompetence je pro cizince žijícího v cizí zemi podmiňující pro jeho začlenění se do společnosti a jeho plnou adaptaci v cizím prostředí. Sociokulturní dimenze zahrnuje: znalost reálií, tradic, mravů, společenských rituálů, typických postojů. „Úroveň B2, v daleko větší míře než Prahová úroveň, má složit k tomu, aby se jí užívalo ve všech typech kontaktů cizince s českým prostředím.“³⁶ Student musí odlišné kulturní rozdíly vstřebat do svého vědomí, musí se stát součástí jeho způsobu vyjadřování a jednání, aby mohl

³⁵ Kol. autorů. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň B2*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 35n

³⁶ Kol. autorů. *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň B2*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 182

uplatnit správnou strategii svého jazykového chování, a to v daleko větší míře než na úrovni B1 (Prahová úroveň).

Úroveň B2 navazuje tematicky na Prahovou úroveň a ve značné míře prohlubuje dosavadní znalosti studentů. Student na úrovni B2 je schopen identifikovat rozdíly mezi jazykem spisovným a nespisovnými varietami českého jazyka (češtinou obecnou, nadnářečními útvary užívanými na Moravě a ve Slezsku a dialekty) a měl by být schopen rozpoznat situace, v nichž je společensky vhodné užívat tu kterou variantu českého národního jazyka. Dále student na této úrovni bezpečně ví, kdy je nutno v komunikaci vykat a kdy je možno použít tykání a jaké má využívat kombinace oslovení, například: *paní profesorko; paní Nováková; Lenko, podejte mi prosím svůj sešit* apod. Student dokáže vhodně užívat různé druhy pozdravů dle situace, umí náležitě užívat různých titulů (*pane doktore, pane magistře, pane docente, slečno magistro*), je obeznámen s archaismy a historismy (*kamizola, domovnice, pionýr*), časovými historickými určeními (*za Němců, za první republiky, za Bolševika*), lokálními určeními (*sejít se u koně* = sejít se v Praze na Václavském náměstí u sochy sv. Václava), tradicemi, tradičními zvyky, obyčeji, lidovými tanci, písněmi apod., názvy jídel, nápojů a pochoutek, politicky motivovanými jazykovými jednotkami (*strana modrého ptáka* či *strana rudé růže*), literárně či kulturně motivovanými jednotkami (*švejkovat, švejkovina*), zkratkami a zkratkovými slovy (*STK, PSC, RČ*), frazeologickými a idiomatickými jednotkami (*dopadnout jak sedláci u Chlumce, mít kliku*).³⁷

Úroveň B2 klade v oblasti zdvořilostních konvencí na studenty mnohem vyšší nároky než předchozí úroveň B1, jelikož předpokládá mnohem vyšší úroveň zvládnutí českého jazyka. Student dokáže přesněji vyjádřit vlastní myšlenky, přání, emoce a zvládne lépe porozumět partnerovým replikám a jeho komunikačnímu záměru. Dále je schopen všechny sociální a zdvořilostní konvence v českém kulturním prostředí napodobovat, dodržovat zdvořilostní konvence vůči svému partnerovi, a to ve smyslu pozitivním i negativním. Uživatel této úrovně si je vědom důležitosti zdvořilostních konvencí v kulturním prostředí České republiky a je schopen rozeznat situace, kdy je nevhodné užít

³⁷ **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň B2*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 182n

prostředky verbální agrese a kdy mají tyto prostředky své funkční oprávnění, a tudíž je jejich užití na místě.³⁸

„Na úrovni B2 by si měli cílový uživatelé soustavněji uvědomovat existenci některých důležitých alternativních prostředků vyjadřování, umět je identifikovat a v míře svých schopností s nimi zacházet.“ Na této úrovni jsou důležité dva cíle: provést soustavnější zjednodušený popis rozdílů mezi češtinou spisovnou a nespisovnou; pokusit se postihnout pravidla regulující volbu mezi prostředky z obou útvarů v závislosti na komunikační funkci a společenském kontextu, která zahrnují rovinu fonologickou, morfologickou, syntaktickou a lexikální.³⁹

6.1 HODNOCENÍ

Stejně tak jako u úrovně B1 je i u úrovně B2 jen málo konkrétně zpracovaná sociokulturní dimenze. Požadavky na studenty jsou zde pouze heslovitě vypsány, chybí konkrétní příklady, jak se mají studenti zachovat v situacích, do kterých se mohou dostat.

³⁸ **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň B2*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 188n

³⁹ **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň B2*. 1. vydání. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005. s. 193n

7 ANALÝZA VYBRANÝCH UČEBNIC ČEŠTINY PRO CIZINCE

V této kapitole se budeme věnovat analýze sedmi učebnic určených pro výuku češtiny pro cizince. Jedná se o tyto učební materiály: *Jaroslava Smičková. Čeština pro cizince, snadno a rychle (2002)*, *Eva Roubalová. Učíme se česky (2004)*, *Karla Hronová, Josef Hron. Čeština pro cizince, první kroky (2009)*, *Karla Hronová, Milada Turzíková. Čeština pro cizince (2006)*, *Ivana Rešková, Magdalena Pintarová. Communicative Czech (2004)*, *Lída Holá, Pavla Bořilová. Čeština expres 1 (2010)*, *Lída Holá, Pavla Bořilová. Český krok za krokem 2 (2009)*. Výše uvedené učební materiály byly k analýze vybrány z důvodu dobré dostupnosti pro studenty, a také proto, že odpovídají různým úrovním ovládnutí jazyka. Tyto učebnice dále srovnáme s popisem úrovní A1, A2, B1 a B2. V analýzách se budeme věnovat tématům, která se vztahují k sociokulturní dimenzi českého jazyka.

7.1 ČEŠTINA PRO CIZINCE, SNADNO A RYCHLE⁴⁰

7.1.1 ÚVOD

Učebnice je určena pro anglicky a francouzsky mluvící uživatele, neobsahuje předmluvu, úvod ani závěr. Na úvodní stránce učebnice je uvedena věta, kterou lze považovat za citát: „*Cizinci se podle příručky naučí velmi lehce základům českého jazyka a každý z nás jim v tom může pomoci, aniž by byl učitelem.*“⁴¹ Dále autorka pokračuje představením fonetiky českého jazyka. Tato učebnice byla vydána v Třebíči v roce 2002 a je určena pro studenty na úrovni A1.

Autorka knihu nečlení do kapitol, neuvádí žádná cvičení, tím pádem ani klíč. Dále v učebnici chybí souvislé učební texty i články. Kvůli absenci členění a v důsledku toho, že autorka přechází bez grafického nebo barevného rozlišení z fonetické části knihy do části morfologické, je kniha velmi chaotická a nepřehledná. V knize není vůbec vysvětlena gramatika českého jazyka, a tak záleží na vlastní iniciativě lektora, jak studentům gramatiku objasní.

7.1.2 ROZBOR UČEBNICE

Knihy je koncipována tak, že za českým lexémem následuje anglický a francouzský ekvivalent, které od sebe odděluje lomítko, což přispívá k chaotičnosti a nepřehlednosti

⁴⁰ **Smičková, Jaroslava.** *Čeština pro cizince, snadno a rychle*. 1. vydání. Třebíč : Akcent, 2002.

⁴¹ **Smičková, Jaroslava.** *Čeština pro cizince, snadno a rychle*. 1. vydání. Třebíč : Akcent, 2002. úvodní s.

učebnice. Učebnice se z velké části věnuje jen slovní zásobě, zejména slovesům. Sociokulturní dimenzi je v učebnici vymezen jen velmi malý prostor, jehož rozsah neodpovídá významu popisu sociokulturní dimenze českého jazyka pro úroveň A1.

Pokud se již autorka zabývá tématy sociokulturní dimenze, tak pouze velmi okrajově. Pro představu uvádíme příklad pojetí tématu *Vzdělání v České republice*⁴²:

děti 4 – 6 mateřská škola

děti 6 – 15 základní škola

15 – 19 střední škola

19 – 24 vysoká škola

Dítě v základní škole je žák

Na střední a vysoké škole je student

Na tomto příkladu je vidět, že autorka neuvádí žádné další informace k danému tématu, na kterých by byl studentům vysvětlen princip vzdělávání v České republice, omezuje se jen na heslovitý výčet stupňů vzdělávání, a to navíc chybný (studentem lze být v České republice až do završení věku 26 let). Dále v uvedeném příkladu chybí interpunkce na konci vět.

Obdobně se autorka věnuje i ostatním tématům ze sociokulturní dimenze: *Jak oslovit?, Kdy jíme?, Na celnici a Úřad.*⁴³ Přestože je tento výčet témat obsažených v knize sám o sobě krátký a pro studenty obsahově nedostatečný, tak i ve všech těchto příkladech se výklad omezuje jen na heslovitý výčet lexémů, bez jakéhokoliv uvedení souvislostí, což je pro studenta úrovně A1 naprosto nevhodné. Jelikož není seznámen se základními sociokulturními poměry v České republice, nebude schopen tyto příklady využít v běžné komunikaci, a tak se začlenit do společnosti.

7.1.3 SHRNUÍ

V učebnici *Jaroslava Smičková. Čeština pro cizince, snadno a rychle. 1. vydání. Třebíč: Akcent, 2002* se vyskytuje pouze výčet několika málo sociokulturních znalostí, ke

⁴² **Smičková, Jaroslava.** *Čeština pro cizince, snadno a rychle.* 1. vydání. Třebíč : Akcent, 2002. s. 42

⁴³ **Smičková, Jaroslava.** *Čeština pro cizince, snadno a rychle.* 1. vydání. Třebíč : Akcent, 2002. s. 79; s. 84; s. 122; s. 123

kterému není uvedeno vysvětlení. Studenti nedosáhnou potřebných sociokulturních znalostí, kterých by podle popisu úrovně A1 dosáhnout měli. Kniha je uspořádaná velice chaoticky, neobsahuje cvičení, ani články. Z tohoto hlediska je tato učebnice naprosto nevhodná pro studenty na úrovni A1.

7.2 UČÍME SE ČESKY⁴⁴

7.2.1 ÚVOD

Učebnice je určena pro francouzsky mluvící uživatele. V úvodu knihy je uveden obsah, poté předmluva, obojí jak v jazyce francouzském, tak českém. Dále je zde kapitola věnovaná fonetice, na kterou navazuje hlavní část knihy, která je rozdělena do 25 lekcí. V závěru knihy autorka uvádí klíč ke cvičením, gramatické tabulky a souhrnný slovník. Kniha byla vydána v Praze v roce 2004 a podle předmluvy a obsahu je určena jak pro začátečníky, tak i pro mírně pokročilé.

Autorka knihu člení do 25 lekcí, které obsahují vysvětlení probíraného tématu, jeho procvičování formou dialogu, samostatná písemná cvičení. Na konci každé lekce je slovníček použitých výrazů. Lekce osmá, šestnáctá a pětadvacátá jsou lekce opakovacími, shrnujícími učivo předchozích lekcí. Kniha je poměrně přehledná, avšak prospělo by jí barevné rozlišení jednotlivých lekcí a jejich částí, uvedení názvu lekce v záhlaví jednotlivých stran a zvýraznění důležitých částí textu.

7.2.2 ROZBOR UČEBNICE

V úvodu jednotlivých lekcí je vždy uveden článek vztahující se k danému tématu, nový gramatický jev, který je vysvětlen většinou pomocí tabulky a následně je procvičován pomocí dialogů a písemných cvičení. Na konci lekcí je slovníček nových pojmů z dané lekce. Autorka se ve své publikaci sociokulturní dimenzi věnuje podrobně. Výběr témat koresponduje se soupisem sociokulturních znalostí popsaným ve Společném evropském referenčním rámci⁴⁵, s výjimkou témat náboženství, politika a menšiny. Přes tento nedostatek získávají studenti široké povědomí o společensko-kulturních pravidlech chování v České republice, a to nejen z pouhého prostého vyjmenování pravidel a zvyklostí, ale poměrně zdařilou nenásilnou formou přímo z dialogů či článků. Rozsah

⁴⁴ Roubalová, Eva. *Učíme se česky*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2004.

⁴⁵ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 104n

těchto vědomostí vede k dobrému začlenění do společnosti a předchází vzniku nedorozumění mezi studentem a rodilým mluvčím.

Pro přiblížení obsahu lekcí zabývajících se sociokulturní dimenzí uvádíme příklad z lekce *L9 Doprava – jedeme na návštěvu*⁴⁶:

V úvodu této lekce se nachází následující dialogy:

Na nádraží

Florenc je velké autobusové nádraží v Praze. Alena a Jiří neznají číslo nástupiště, odkud odjíždí jejich autobus. Proto jdou do informační kanceláře.

A: Prosím vás, ze kterého nástupiště odjíždí autobus do Trutnova?

I: Z pátého. To je hned tamhle.

A: Děkuji.

I: Prosím. Další.

V autobusu

Za chvíli už oba nastupují do autobusu a Alena kupuje jízdenky u řidiče.

A: Dobrý den. Dvakrát Trutnov.

Ř: 126 korun.

A: Nevíte, která místa jsou volná?

Ř: Obsazena jsou pouze místa vpředu, vzadu je volno.

A: Děkuji.

Alena a Jiří si sedli a začali číst časopisy, které si koupili na cestu. Cestující, kteří nejezdí často, se dobře neorientují, a potom jdou do informační kanceláře.

Z těchto dialogů se studenti dozvědí, jak se postupuje při cestování autobusem, kde a jak se zeptat na informace, kde koupit jízdenky. Rozhovor se skládá z krátkých jednoduchých vět, což pomáhá pochopení textu. Následují dialogy vztahující se k získávání informací v informační kanceláři. Jako gramatické prvky jsou zde představeny

⁴⁶ **Roubalová, Eva.** *Učíme se česky.* 1. vydání. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2004. s. 97

instrumentál singuláru, některé předložky s instrumentálem, relativní zájmeno *který*, prefixy „od/e-, při-“ u sloves pohybu, zájmena „jaký, který“, následuje procvičení pomocí jejich vkládání do neúplných vět. V závěru lekce studenti látku procvičí pomocí konverzačních cvičení. Lekci uzavírá slovníček.

Obdobně jsou zpracovány i další lekce týkající se sociokulturní dimenze, jako např.: *L3 Rodina, L5 Návštěva ordinace, L10 Joan hledá cestu, L13 Návštěva, L15 Kultura, L16 Pozvání*⁴⁷ apod.

7.2.3 SHRUTÍ

Publikace *Eva Roubalová. Učíme se česky. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2004* neodpovídá jednotlivé referenční úrovni, jedná se o knihu, kterou bychom mohli přiřadit k úrovni A1 až B2, což je velmi nepraktické a zavádějící. Z tohoto důvodu bychom ji nedoporučili studentům jednotlivé úrovně, neboť by pro ně bylo velmi obtížné rozlišit, která část ještě odpovídá jimi požadované úrovni.

Sociokulturní dimenzi se kniha věnuje podrobně, bohužel jsou vynechána témata: náboženství, politika a menšiny. Učebnice je poměrně přehledná, avšak prospělo by jí barevné rozlišení jednotlivých lekcí a jejich částí, uvedení názvu lekce v záhlaví jednotlivých stran a zvýraznění důležitých částí textu.

Přes poměrně kvalitní zpracování sociokulturních témat, gramatiky, fonetiky a slovní zásoby bychom ji doporučili spíše jako pomocný, rozšiřující materiál k učebnici, která je přesně určena pro danou referenční úroveň.

7.3 ČEŠTINA PRO CIZINCE, PRVNÍ KROKY⁴⁸

7.3.1 ÚVOD

Tato kniha je určena pro anglicky mluvící uživatele, jedná se o vstupní audioorální kurz. Hlavní složkou tohoto kurzu je fonetický výcvik. Publikace obsahuje předmluvu v anglickém jazyce, dále přehled použitých zkratk a symbolů následovaný učivem rozděleným do pěti lekcí. Na závěr knihy autoři zařadili gramatická cvičení, poznámky ke gramatice, výslovnost a pravopis, fonetická cvičení, informace pro vyučující, přehled

⁴⁷ **Roubalová, Eva.** *Učíme se česky.* 1. vydání. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2004. s. 8n

⁴⁸ **Hronová, Karla a Hron, Josef.** *Čeština pro cizince, první kroky.* 1. vydání. Praha : Didakta Praha, 2009.

úvodního kurzu a seznam literatury. Ke knize patří také CD-ROM s gramatickými a fonetickými cvičeními. Kniha byla vydána v Praze v roce 2009 a je určena pro studenty úrovně A1.

Autoři knihu člení do 5 lekcí. Kniha je zpracována jednoduše, přehledně, nejdůležitější informace jsou modře zvýrazněny, avšak knize by prospělo barevné rozlišení širšího spektra gramatických jevů, či uvedení názvu lekce v záhlaví jednotlivých stran.

7.3.2 ROZBOR UČEBNICE

Každá lekce začíná obrázkem, který je níže krátkými jednoduchými větami popsán. Následuje procvičení slovní zásoby vztahující se k tématu lekce. U výčtu jednotlivých lexémů je vždy uveden jejich ekvivalent v anglickém jazyce a jednoduchý obrázek. Dále lekce obsahují jednoduchá konverzační cvičení, která se týkají základních činností každodenního života. Autoři se sociokulturní dimenzí zabývají velmi okrajově, zmiňují se o tématech uvedených ve Společném evropském referenčním rámci⁴⁹: pozdravy a zdvořilostní fráze, struktura rodiny, jídlo a pití, obvyklý čas pro jednotlivá denní jídla, pravidla stolování. Například v úvodní lekci se studenti učí jednotlivé pozdravy, avšak již se nedozví, kdy a za jakých situací se používají. Nedostatek v této oblasti si ukážeme na příkladu procvičování vykání a tykání z *Lekce jedna*⁵⁰:

vy: *Dobrý den! Jak se máte?*

- *Děkuji, dobře. A vy?*

Také dobře. Na shledanou!

- *Na shledanou!*

ty: *Ahoj! (Čau!) Jak se máš?*

- *Děkuju, dobře. A ty?*

Taky dobře. (Jde to.) Čau!

- *Tak ahoj!*

⁴⁹ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 104n

⁵⁰ Hronová, Karla a Hron, Josef. *Čeština pro cizince, první kroky*. 1. vydání. Praha : Didakta Praha, 2009. s. 7

Pro oba rozhovory je uveden společný anglický překlad, deklarující, že význam těchto dialogů je totožný, nicméně zde již autoři nikde pravidla pro oslovování nevysvětlují. To může být pro velkou skupinu zahraničních studentů matoucí.

Jediným tématem ze sociokulturní dimenze, kterým se autoři obšírněji zabývají, je téma v lekcí čtvrté, která pojednává o stolování. Studenti se dozvědí, v jaký čas se v České republice podávají jednotlivá jídla, seznámí se s pravidly stolování a jsou jim představeny nejběžnější pokrmy.

7.3.3 SHRUTÍ

Kniha Karla Hronová, Josef Hron. *Čeština pro cizince, první kroky. 1. vydání. Praha: Didakta Praha, 2009* gramaticky, foneticky a lexikálně odpovídá popisu referenční úrovně A1, avšak jak počet, tak rozsah probíraných sociokulturní témat je velmi malý. Autoři se sociokulturní dimenzi věnují jen velmi okrajově, zabývají se minimem sociokulturních znalostí a zmíněné znalosti dostatečně nevysvětlují.

Pokud lektor sám studenty neseznámí se sociokulturní dimenzí na úrovni A1 nezávisle na této publikaci, budou jejich sociokulturní znalosti nedostatečné pro jejich každodenní život v novém prostředí. Kniha z hlediska zpracování sociokulturní problematiky neodpovídá popisu úrovně A1.

7.4 ČEŠTINA PRO CIZINCE⁵¹

7.4.1 ÚVOD

Učebnice od autorek Karly Hronkové a Milady Turzíkovej byla vydána v Plzni roku 1998 a je, jak je uvedeno v předmluvě, *určena výuce zahraničních posluchačů v prvním semestru jejich jazykové přípravy ke studiu na českých vysokých školách*⁵². Učebnice navazuje na Úvodní audioorální kurs češtiny K. Hronové, po obsahu a předmluvě začíná jeho shrnutím a uvedením do českého pravopisu ve vstupní lekcí, pokračuje souborem 25 lekcí, který zahrnuje nejpotřebnější slovní zásobu a základní gramatiku českého jazyka. Celá kniha je velmi rozsáhlá, má téměř 500 stran, na jednotlivé lekce připadá 10-15 stran. Autorky uvádějí, že celá učebnice je určena pro patnáct vyučovacích týdnů s intenzivní výukou češtiny v rozsahu 25 vyučovacích hodin týdně.

⁵¹ Hronová, Karla a Turzíkovej, Milada. *Čeština pro cizince. 2. přepracované vydání. Plzeň : Fraus, 2006.*

⁵² Hronová, Karla a Turzíkovej, Milada. *Čeština pro cizince. 2. přepracované vydání. Plzeň : Fraus, 2006.* s. 9

7.4.2 ROZBOR UČEBNICE

Jednotlivé lekce začínají hlavním textem popisujícím úvodní obrázek, jsou zpravidla doplněny rozhovorem, následuje část věnovaná gramatice a procvičování slovní zásoby. Ovšem již v úvodní lekci se při popisování obrázku autoři dopustili chyb. Zde je text z popisu obrázku *Třída*⁵³:

To je třída. Vpředu stojí tabule. Je tam také stůl a židle. Vpředu je mapa a obraz. Nalevo je okno. Napravo jsou dveře. Nahoře visí lampa, dole je podlaha.

Tady je lavice. Na lavici je sešit a kniha. Leží tam také slovník, guma a pero. Na stole je magnetofon.

Mapa o obraz se ovšem nenacházejí vpředu, ale vzadu, celá zadní stěna je nakreslena ve výřezu vlevo dole, na lavici není žádná guma, je tam však tužka, kterou v popisu nenajdeme. Obdobné chyby se vyskytují i v jiných lekcích, například v Lekci jedna autorky popisují obrázek čtyř místností, přičemž tento popis naprosto neodpovídá obrázku. Tyto chyby se opakují v celé učebnici a jsou velmi matoucí i pro rodilé mluvčí, natož pro studenty, kteří absolvovali jen Úvodní audioorální kurz.

Knihy se zabývají sociokulturními znalostmi ve všech lekcích, objevují se zde témata: Škola, Pracovní den, Na návštěvě, V jídelně, Sport, Studium, Kulturní život, Průmysl, Zemědělství, Zákony a zákonitosti apod. Bohužel většina z těchto témat je zpracována na pozadí 90. let 20. století, a proto jsou informace v nich uvedené většinou již nepravdivé a pro studenty zcela nevhodné. Například v lekci patnácté je v článku s názvem *Průmysl*⁵⁴ uvedeno:

V České republice žije na poměrně malém území deset milionů obyvatel. To mimo jiné znamená, že jejich životní úroveň závisí především na průmyslu. Můžeme říci, že naše průmyslová výroba je dost vysoká a některé výrobky vyvážíme.

⁵³ Hronová, Karla a Turzíková, Milada. *Čeština pro cizince*. 2. přepracované vydání. Plzeň : Fraus, 2006. s. 22

⁵⁴ Hronová, Karla a Turzíková, Milada. *Čeština pro cizince*. 2. přepracované vydání. Plzeň : Fraus, 2006. s. 200

Kniha se zabývá sociokulturními znalostmi popsanými ve Společném evropském referenčním rámci⁵⁵, avšak jsou zcela opomíjena tabuová témata, náboženství, svátky, rituály a obyčej, bezpečnost a humor.

7.4.3 SHRNUÍ

U učebnice *Karla Hronová, Milada Turzíkova. Čeština pro cizince. 2. přepracované vydání. Plzeň: Fraus, 2006* se nedá jistě určit, které referenční úrovni odpovídá. Autorky v předmluvě zmiňují, že je kniha určena pro začátečníky. S postupem lekcí však kniha po stránce lexikální a gramatické přechází od úrovně A1 až k úrovni B1, avšak rozsah sociokulturních kompetencí neodpovídá ani úrovni A1, studenti nezískají potřebné povědomí o životě v České republice, a když už jsou jim některé znalosti prezentovány, tak jsou většinou zastaralé a již nepravdivé, a proto bychom tuto knihu k výuce češtiny pro cizince nedoporučili.

7.5 COMMUNICATIVE CZECH (ELEMENTARY CZECH)⁵⁶

7.5.1 ÚVOD

Tato učebnice je určena pro anglicky mluvící studenty a byla vydána v Jihlavě v roce 2004. Kniha je dle autorek určena *úplným či tzv. falešným začátečníkům*⁵⁷. Kniha je první částí kompletu učebnic, které mají dovést studenty k pokročilé úrovni znalostí jazyka a je psána na základě anglického jazyka. V úvodu učebnice nalezneme obsah, předmluvu a použité zkratky v českém a anglickém jazyce a fonetickou část, po které se dostáváme k první z dvanácti lekcí, které jsou strukturovány tak, že textová část spojuje souvislý text dialogy, které vycházejí z reálného prostředí. V textech i dialozích se objevují nové gramatické jevy, a tak dochází k ilustrování jejich konkrétního použití. Do učebnice jsou zařazeny různé typy cvičení: *drily upevňující novou gramatiku, substituční cvičení, jednostranné dialogy, stylistická cvičení, lexikální cvičení a komunikační cvičení*⁵⁸. Lekce dvanáctá je lekcí opakovací. Příloha, která je zařazena v závěru publikace, obsahuje klíč ke

⁵⁵ **Trim, J. L. M.** *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 104n

⁵⁶ **Rešková, Ivana a Pintarová, Magdalena.** *Communicative Czech*. 2. upravené vydání. Jihlava : Ekon, 2004.

⁵⁷ **Rešková, Ivana a Pintarová, Magdalena.** *Communicative Czech*. 2. upravené vydání. Jihlava : Ekon, 2004. s. 5

⁵⁸ **Rešková, Ivana a Pintarová, Magdalena.** *Communicative Czech*. 2. upravené vydání. Jihlava : Ekon, 2004. s. 5

cvičením, libreto k audionahrávce, přehled české gramatiky, přehled české deklinace a slovník. Orientaci v učebnici usnadňují upozornění na gramatické jevy objevující se v textech, která jsou umístěna do šedých polí a také uvedení čísla a názvu lekce v záhlaví.

7.5.2 ROZBOR UČEBNICE

Každá z lekcí začíná úvodním textem, buď formou dopisu, jednoduchého vyprávění, či rozhovoru. Následuje cvičení na ověření pochopení textu a samostatný jazykový projev. Gramatika je v jednotlivých cvičeních rozdělena do menších sekcí (A-D), po kterých následují cvičení na její procvičení. Většina lekcí obsahuje část věnovanou čtení, v druhé části učebnice autorky častěji zařazují slohové úkoly (popis, vyprávění). Sociokulturní dovednosti jsou v knize probírány poměrně hojně (s výjimkou témat náboženství, politika a menšiny), avšak zpravidla na jejich přítomnost a pravidla použití nejsou studenti upozorněni přímo, jen se o nich dočtou v textu. Tak jako například v lekci páté *Hotel, restaurace*⁵⁹:

...

Dana má ještě na něco chuť. Objednává si ovocný pohár. Přichází vrchní a Petr platí. Vrchní říká: „Tady je váš účet. Je to 223 korun.“ Petr má 300 korun. Říká: „230.“ Vrchní děkuje, vrací 70 korun a odchází.

Jak dáváme spropitné (How can we tip)

To je dobré. (coll. To je dobrý.)

To je pro vás.

Drobné si nechte. (formal)

Studenti se naučí, jak sdělit číšníkovi, že mu chtějí dát spropitné, ovšem už zde není vysvětlení v jaké výši se obvykle pohybuje - textu si bystrý student odvodí, že se zaokrouhluje na horní desetikoruny, což ale může být v některých situacích nedostatečné - ani jiné příklady situací, ve kterých je vhodné spropitné dát. Obdobně je tomu i u jiných sociokulturních dovedností, jako je například znalost zvyklostí při návštěvě. Opět jen

⁵⁹ Rešková, Ivana a Pintarová, Magdalena. *Communicative Czech*. 2. upravené vydání. Jihlava : Ekon, 2004. s. 67

z textu si studenti mohou odvodit, že je vhodné přinést hostiteli menší dárek, či co obvykle připravuje hostitel k pohoštění.

7.5.3 SHRNUÍ

Knize *Ivana Rešková, Magdalena Pintarová. Communicative Czech. 2. upravené vydání. Jihlava: Ekon, 2004* by prospělo lepší grafické zpracování. Učebnici nelze zařadit k jednotlivé odpovídající úrovni, začátek knihy odpovídá úrovni A1 a s postupem kapitol se dostáváme z úrovně A1 přes úroveň A2 až k úrovni B1, a to bez jakéhokoliv upozornění, což je velmi zavádějící. Pro studenty, kteří chtějí dosáhnout určité referenční úrovně, je kniha nevhodná.

Sociokulturní tematikou se kniha zabývá ve velké míře, bohužel některá témata z této oblasti v knize chybí a jiná jsou vysvětlena nedostatečně, a tudíž neodpovídá popisu referenčních úrovní podle SERR⁶⁰, a proto bychom ji ke studiu českého jazyka nedoporučovali, ovšem některá cvičení bychom ve výuce použít mohli.

7.6 ČEŠTINA EXPRES 1, ÚROVEŇ A1/1⁶¹

7.6.1 ÚVOD

Publikace autorek Lídy Holé a Pavly Bořilové je určena pro studenty, kteří ovládají latinskou abecedu. Kniha je napsána v češtině a je určena začátečníkům, kteří by pomocí prostudování této knihy měli dosáhnout referenční úrovně A 1. Učebnice byla vydána v roce 2010 v Českých Budějovicích a jde o přepracované a rozšířené vydání populární učebnice *Czech Express 1*. Publikace představuje první část dvoudílného základního kurzu a vychází vstříc požadavkům Společného evropského referenčního rámce. V úvodu knihy se nachází obsah, základní pokyny a symboly, poté jsme uvedeni do první ze sedmi lekcí, ve kterých se studenti naučí zorientovat se a reagovat v základních komunikačních situacích. Kniha se zaměřuje na zvládnutí řečových dovedností, především mluvení a poslechu. Česká gramatika je zde co nejvíce zjednodušena a studenti se s ní seznamují prostřednictvím textů a přehledných tabulek. Součástí učebnice je i pracovní sešit a přílohy se slovní zásobou a gramatickými tabulkami. Text učebnice doplňují barevné

⁶⁰ **Trim, J. L. M.** *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 104n

⁶¹ **Holá, Lída a Bořilová, Pavla.** *Čeština expres 1, úroveň A1/1*. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2010.

fotografie, originální ilustrace i oblíbené komiksy. Publikace též obsahuje zvukový CD-ROM.

7.6.2 ROZBOR UČEBNICE

Struktura lekcí je vždy stejná, úvodní list každé lekce představuje, co se studenti v dané lekci naučí. Pro představu uvádím příklad z *Lekce 1*⁶²:

Lekce 1

- *Dobrý den! X Ahoj!*
- *Verba být, dělat*
- *To je/to není...*
- *Číslo 0-10. Telefonní dialogy.*
- *Komiks: Ája Zajíčková se představuje*

Poté už se dostáváme k učivu dané lekce, které je doprovázeno množstvím obrázků a fotografií. Převážná většina cvičení začíná pokynem „*Poslouchejte a opakujte.*“, což je velmi praktické a efektivní. Na tato cvičení poté navazují cvičení s označením „*Doplňte.*“.

V učebnici se se sociokulturní dimenzí setkáváme v každé lekci. První lekce se zabývá představováním, pozdravy a telefonními hovory, druhá lekce seznamuje studenty s orientací ve městě, dopravou, cestováním a nákupem lístků. Pro ukázkou využijeme dialogy z *Lekce 2/D*⁶³:

Poslouchejte a doplňte.

Dialog 1

Jarmila je na nádraží.

Jarmila: Prosím Karlovy Vary.

Pokladní: Zpáteční?

Jarmila: Ano, zpáteční. Kolik to stojí?

⁶² Holá, Lída a Bořilová, Pavla. *Čeština expres 1, úroveň A1/1*. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2010. s. 5

⁶³ Holá, Lída a Bořilová, Pavla. *Čeština expres 1, úroveň A1/1*. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2010. s. 18

Pokladní: _____ korun.

Dialog 2

Zdeněk je v kině.

Zdeněk: Prosím vás, máte lístky?

Prodavačka: Ano, máme.

Zdeněk: Kolik stojí lístek?

Prodavačka: _____ korun.

Třetí lekce nabízí témata *Jídlo a pití* a *V restauraci*⁶⁴, čtvrtá poté obsahuje učivo o rodině, zaměstnání, studiu a domácích mazlíčcích. V páté lekci se studenti seznamují s kulturou, zálibami a vánočními tradicemi, v šesté lekci poznávají slavné Čechy, historii a profese. Závěrečná lekce, lekce sedmá, poté shrnuje vše, co se studenti pomocí učebnice naučili.

7.6.3 SHRUTÍ

Učebnice *Lída Holá, Pavla Bořilová. Čeština expres 1, úroveň A1/1. 1. vydání. Praha: Akropolis, 2010* nás velmi zaujala, je přehledná, logicky uspořádaná a velmi praktická a odpovídá popisu úrovně A1. Studenti se díky sociokulturním znalostem z této publikace mohou dobře začlenit do české společnosti a nemusí se obávat, že by se dopustili velkých nedorozumění při komunikaci s rodilými mluvčími. Tuto knihu bychom doporučili všem studentům, kteří chtějí snadno a rychle dosáhnout úrovně A1.

7.7 ČESKY KROK ZA KROKEM 2 (ÚROVEŇ B1)⁶⁵

7.7.1 Úvod

Učebnice byla vydána v Praze v roce 2009. Je určena všem cizincům, kteří již dosáhli úrovně A2 a chtějí se v českém jazyce dále vzdělávat a dosáhnout úrovně B1. Celá učebnice, včetně výkladu, je psána v češtině. Jedná se o druhý díl učebnice *New Czech Step by Step*. V obsahu, který je zařazen na začátek učebnice se studenti dozvědí náplň jednotlivých lekcí, včetně probírané gramatiky. Na následujících stranách je seznam

⁶⁴ Holá, Lída a Bořilová, Pavla. *Čeština expres 1, úroveň A1/1. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2010. s. 21*

⁶⁵ Holá, Lída a Bořilová, Pavla. *Česky krok za krokem 2. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2009.*

základních termínů, zkratk a symbolů, výčet piktogramů a také osm základních frází, které mohou studenti potřebovat při výuce. Po tomto úvodu již začíná první z dvaceti lekcí. V jednotlivých lekcích studenti opakují gramatickou látku, kterou probírali v prvním dílu učebnice a dále rozšiřují svoji slovní zásobu a prohlubují své komunikační schopnosti. Učebnice dle autorek *rozvíjí všechny čtyři řečové dovednosti: čtení, poslech, mluvený a písemný projev*⁶⁶. V každé lekci jsou texty orientující se na zajímavá témata ze všech oborů lidské činnosti, které jsou doplněny obrázky a fotografiemi. Součástí učebnice je výklad, užití a tabulky pádů, klíč ke cvičením, textová příloha, výběrový slovníček a česká gramatika v kostce 2. Dále k učebnici náleží dva audio CD-ROMy.

7.7.2 ROZBOR UČEBNICE

Lekce jsou koncipovány tak, že v úvodu lekce jsou poslechová a konverzační cvičení a text vztahující se k názvu lekce, viz lekce *Seznamujeme se, Rodina a rodinné vztahy, Kde bydlíme a žijeme, Svátky a tradice, Sporty a hry, Kultura a umění*⁶⁷ apod. Poté jsou v každé lekci zařazena cvičení na ověření porozumění předchozího textu pomocí doplňování slov do vět, tvoření otázek. Následuje část gramatická, opakování a na závěr autorky zařadily část nazvanou *Čeština pro každý den*⁶⁸, která studentům rozšiřuje sociokulturní znalosti.

V této učebnici je sociokulturní dimenze velmi dobře zpracovaná, autorky se věnují všem sociokulturním znalostem ze Společného evropského referenčního rámce⁶⁹, nachází se zde témata *Rodina a rodinné vztahy, Svátky a tradice, Zdraví a životní styl, Česká historie, Společnost, hodnoty a my, Móda a oblečení*⁷⁰ atd. V každé lekci je sociokulturní dimenzi věnován dostatek prostoru a znalosti z této oblasti jsou vysvětlovány nevšedním způsobem a procvičovány pomocí rozmanitých cvičení. Pro představu uvádíme příklady z lekce *Sporty a hry*⁷¹ a z lekce *Kultura a umění*⁷²:

⁶⁶ Holá, Lída a Bořilová, Pavla. *Česky krok za krokem 2*. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2009. zadní s. přebalu

⁶⁷ Holá, Lída a Bořilová, Pavla. *Česky krok za krokem 2*. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2009. s. 3

⁶⁸ Holá, Lída a Bořilová, Pavla. *Česky krok za krokem 2*. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2009. s. 14n

⁶⁹ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 104n

⁷⁰ Holá, Lída a Bořilová, Pavla. *Česky krok za krokem 2*. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2009. s. 3

⁷¹ Holá, Lída a Bořilová, Pavla. *Česky krok za krokem 2*. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2009. s. 97

⁷² Holá, Lída a Bořilová, Pavla. *Česky krok za krokem 2*. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2009. s. 117

4. Při kterém sportu můžete slyšet...?

Házej! Góóó! Je to 2 : 0!

Zkusím tu červenou kouli. Do toho!

Ten vpravo má silnější nohy. Myslím, že vyhraje.

Vyhráli jsme! My máme 90, a vy jen 88.

Naši fotbalisté bojují o titul mistra Evropy.

To neplatí, to byl aut. Chytej!

Kdo je na řadě? – Teď jsem na řadě já.

Auuu! Dostal jsem míčkem do hlavy.

7. Znáte „nej“ v české kultuře? Spojte.

1. Věstonická Venuše stará 25 000 let		A. největší česká jezdecká socha
2. Z Nového Světa a Má vlast	je	B. nejstarší česky psaná kronika
3. Socha Jana Žižky z Trocnova	jsou	C. nejprodávanější český malíř
4. Dalimilova kronika ze 14.století		D. nejpopulárnější pravěká socha
5. František Kupka		E. nejčastěji hrané symfonie

7.7.3 SHRNUÍ

Publikace *Lída Holá, Pavla Bořilová. Česky krok za krokem 2. 1. vydání. Akropolis, 2009* je velmi dobře zpracovaná, je přehledná a logicky uspořádaná a vhodně doplněná barevnými ilustracemi a fotkami. Učebnice zcela odpovídá referenční úrovni B1, podle Evropského referenčního rámce, pro kterou byla vytvořena. Autorky si zaslouží uznání za její kvalitní zpracování. Studentům, kteří se chtějí věnovat studiu českého jazyka na úrovni B1 bychom ji vřele doporučili.

8 ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali sociokulturní dimenzí ve výuce češtiny pro cizince. Cílem práce bylo zmapovat a rozebrat sociokulturní kompetence ve Společném evropském referenčním rámci a ve vybraných učebnicích češtiny pro cizince. Naším hlavním úkolem bylo zanalyzovat vybrané učebnice z hlediska sociokulturní dimenze.

Po prostudování odborné literatury jsme došli k závěru, že zpracování sociokulturní dimenze ve většině vybraných učebnic neodpovídá požadavkům úrovní, pro které byly zpracovány. Podle Evropského referenčního rámce má student, který ovládá jazyk na úrovni A1, rozumět známým každodenním výrazům a základním frázím, které umí používat v každodenní komunikaci. Dokáže vést hovory o sobě, o své rodině, koníčcích, o místě, kde bydlí. Dovede reagovat na jednoduchá témata a je schopen se jednoduchým způsobem domluvit. Ze sociokulturní dimenze by student měl zvládnout požadavky, které na něho kladou komunikační situace, ve kterých se pravděpodobně ocitne: *každodenní život (pravidla stolování, státní svátky, pracovní doba, zájmy, sporty), životní podmínky (systém sociální péče, podmínky k bydlení), mezilidské vztahy (vztahy mezi pohlavími, vztahy mezi generacemi, vztahy na pracovišti, vztahy s veřejnými osobami), společenské konvence (dochvilnost, občerstvení), každodenní dovednosti (údržba domácnosti), dovednosti pro volný čas (umění, sport, koníčky)*⁷³.

Student na úrovni A2 dle SERR rozumí větám a často používaným výrazům vztahujícím se k oblastem, které se ho bezprostředně týkají. Dokáže komunikovat pomocí jednoduchých a běžných úloh a umí popsat jednoduchým způsobem svou rodinu, bezprostřední okolí a záležitosti, které se týkají jeho nejnaléhavějších potřeb.

Student, který dosáhl úrovně B1, rozumí hlavním myšlenkám běžných témat, se kterými se setkává v práci, ve škole, ve volném čase atd. Umí zvládnout většinu situací, v nichž se může ocitnout při cestování. Dovede napsat jednoduchý souvislý text a zvládne popsat své zážitky a události, sny, naděje a cíle a umí stručně vysvětlit a odůvodnit své názory a plány.

⁷³ Trim, J. L. M. *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. s. 104n

Po dosažení úrovně B2, student dokáže porozumět hlavním myšlenkám složitých textů, zvládne vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími, aniž by to představovalo zvýšené úsilí pro kteréhokoliv účastníka komunikace. Umí napsat srozumitelné podrobné texty a vysvětlit své názory, které se týkají aktuálního problému. Sociokulturní dimenze je ve většině učebnic zastoupena nedostatečně a neodpovídá obsahově ani rozsahově popisu úrovní, který je uveden v Evropském referenčním rámci.

Pro výuku češtiny jako cizího jazyka jsou vhodné učebnice *Lída Holá, Pavla Bořilová. Čeština expres 1, úroveň A1/1 (2010)* a *Lída Holá, Pavla Bořilová. Český krok za krokem 2 (2009)*, jelikož splňují požadavky Společného evropského referenčního rámce a popisu úrovní, pro které byly zpracovány. Ostatní učebnice tyto požadavky nesplňují, a proto bychom je k výuce češtiny pro cizince nedoporučovali. Na trhu není dostatek učebnic, které by splňovaly požadavky Společného evropského referenčního rámce a popisům jednotlivých úrovní, a proto by měl být lektor při výběru učebnic pro své studenty obezřetný.

9 SEZNAM LITERATURY

ODBORNÁ LITERATURA:

1. **Trim, J. L. M.** *Společný evropský referenční rámec pro jazyky*. 1. vydání. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002.
2. **Hádková, M., Vlasáková, K. a Línek, J.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A1*. 1. vydání. Olomouc : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005.
3. **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň A2*. 1. vydání. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005.
4. **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň B1*. 1. vydání. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005.
5. **Kol. autorů.** *Čeština jako cizí jazyk, Úroveň B2*. 1. vydání. Praha : Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, 2005.

UČEBNICE ČEŠTINY PRO CIZINCE:

1. **Smičková, Jaroslava.** *Čeština pro cizince, snadno a rychle*. 1. vydání. Třebíč : Akcent, 2002.
2. **Roubalová, Eva.** *Učíme se česky*. 1. vydání. Praha : Nakladatelství Karolinum, 2004.
3. **Hronová, Karla a Hron, Josef.** *Čeština pro cizince, první kroky*. 1. vydání. Praha : Didakta Praha, 2009.
4. **Hronová, Karla a Turzíková, Milada.** *Čeština pro cizince*. 2. přepracované vydání. Plzeň : Fraus, 2006.
5. **Rešková, Ivana a Pintarová, Magdalena.** *Communicative Czech*. 2. upravené vydání. Jihlava : Ekon, 2004.
6. **Holá, Lída a Bořilová, Pavla.** *Čeština expres 1, úroveň A1/1*. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2010.
7. **Holá, Lída a Bořilová, Pavla.** *Česky krok za krokem 2*. 1. vydání. Praha : Akropolis, 2009.

10 RESUMÉ

The undergraduate thesis is concerned with socio-cultural dimension of the Common European Framework of Reference for Languages. It contains description of socio-cultural dimension in the Common European Framework of Reference for Languages and in the reference levels A1, A2, B1 and B2. Further it contains analysis of textbooks of Czech language for foreigners mostly in the socio-cultural point of view